

**CREAT LE HAGHAIDH
COMHAIRLIÚCHÁIN**

ar

STRAITÉIS UM THEANGACHA

IASACHTA SAN OIDEACHAS

d'Éirinn

Lúnasa 2014

Cúlra

Mar chuid de **Phlean Gníomhaíochta an Rialtais le haghaidh Post 2014**, tá an Roinn Oideachais agus Scileanna tiomanta do straitéis um theangacha iasachta a fhorbairt agus a fhoilsiú aireach ní amháin ar Phróifíl Bheartas Oideachais Teanga (2008), ach ar chúinsí eile a d'fhorbair, go háirithe le deich mbliana anuas, agus ar ár ngá le “tacú le clár oibre ‘ag buachan thar lear’ na hÉireann”. ¹

Is é an rún atá ann straitéis um theangacha iasachta a fhorbairt a chlúdaíonn oideachas iar-bhunscoile, breisoideachas agus ardoideachas. Ní mheastar sa cháipéis seo ról na Gaeilge ná an Bhéarla, ná ní dhéanfar sin sa straitéis. Tá obair shuntasach á déanamh faoi láthair leis féin ag an Roinn Oideachais agus Scileanna i ndáil leis an nGaeilge. Ina ionad sin, tá sé i gceist againn díriú ar theangacha iasachta breise ar féidir lenár ndaltaí foghlaim in oideachas iar-bhunscoile agus ina dhiaidh sin. Ní rachfar i ngleic sa straitéis le riachtanais daltaí a thagann chun na hÉireann le freastal ar scoileanna teanga. Táthar ag dul i ngleic lena riachtanais siúd i gcomhthéacsanna eile.

Comhairliúchán

Tugtar cuireadh do gach geallsealbhóir tuairim a thabhairt ar an gcáipéis chomhairliúcháin seo. Tá an comhairliúchán oscailte ó Lúnasa 2014 go dtí deireadh Dheireadh Fómhair 2014.

Nuair a dhúnann an comhairliúchán, reáchtálfar fóram chun torthaí an chomhairliúcháin a phlé agus le soiléiriú breise a lorg chun straitéis um theangacha iasachta san oideachas a chur i gcrích d'Éirinn.

Struchtúr na cáipéise chomhairliúcháin seo

Leagtar amach i gCuid 1 den cháipéis chomhairliúcháin seo an cúlra agus an comhthéacs náisiúnta i ndáil le teangacha iasachta i sochaí na hÉireann.

Cuirtear roinnt ceisteanna chomhairliúcháin i gCuid 2, a mbeidh a bhfreagraí mar chuid de bhreith agus forbairt na straitéise. Dearadh na ceisteanna chun díospóireacht a spreagadh agus chun léargas a chur chun cinn, chun ábhar ginearálta a chothú a bheidh mar bhunús leis an bhforbairt agus le forfheidhmiú na straitéise ina dhiaidh sin.

Tugtar cuireadh do gheallsealbhóirí freagraí scríofa a sheoladh isteach leis an méid ceisteanna is atá ábhartha dá réimsí suime agus saineolais agus tig leo sin a dhéanamh ó dhearcadh earnálach, más mian leo.

Na Chéad Chéimeanna eile

¹ Action Plan for Jobs 2014, lch 26

Nuair a dhéantar anailís ar thorthaí an phróisis chomhairliúcháin, eagrófar fóram chun torthaí na n-aighneachtaí a fuarthas a phlé. Tar éis an fhórait, cuirfear straitéis um theangacha iasachta san oideachas i gcrích le cur faoi bhráid an Aire in earrach 2015.

CUID 1: COMHTHÉACS

1. Réamhrá—Cén fáth an dteastaíonn straitéis um theangacha Iasachta?

Úsáidimid teanga le smaoineamh, chun ár n-eolas a chur in eagar, chun ár smaointe agus mothúcháin a chur in iúl agus chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile. Cónaímid i ndomhan atá lán le teangacha, agus in Éirinn chomh maith, tá oidhreacht teangeolaíochta anseo. Tá Béarla agus Gaeilge agus teangacha mionlaigh eile cosúil le Caintis/Seiltis, teanga chomharthaíochta agus teangacha inimirceach (go háirithe anois de bhrí gur 10% den daonra iad inimirceigh) mar chuid dá n-aitheantas cultúrtha agus teangeolaíoch uathúil, a bhíonn ag athrú de shíor. Mar shaoránaigh na hEorpa agus an domhain, faighimid léargas chomh maith ar go leor teangacha agus cultúr eile. Má bhíonn eolas againn ar na teangacha sin cruthaítear deiseanna nua dúinn agus bímid in ann daoine eile a thuiscint agus dul i ngleic lenár gcomharsana san Eoraip agus níos faide i gcéin.

Tá eolas ar theangacha eile, seachas Béarla agus Gaeilge, ríthábhachtach d'fholláine cultúrtha, sóisialta agus geilleagair na hÉireann. Is é an Béarla lingua franca chumarsáidí idirnáisiúnta, ach de bhrí go bhfuil Béarla ar eolas againn ní sin le rá nár cheart dúinn teangacha eile a fhoghlaim. In Éirinn atá ag athrú, ilchultúrtha agus ilteangach, tá sé tábhachtach go mbeadh eolas againn ar theangacha eile agus go mbeadh siad ar eolas againn le go dtarlóidh comhtháthú sóisialta. Scil thábhachtach is ea inniúlacht a bheith againn i roinnt teangacha is ceart a spreagadh, go háirithe i gcomhthéacs ár suíomh domhanda, ina bhfuil comhthéacs domhanda ag Éirinn mar aon le comhthéacs náisiúnta agus Eorpach. Acmhainn shóisialta, chultúrtha agus náisiúnta is ceart a chothú agus a fháilte is ea ár n-éagsúlacht teanga, de bharr go príomha teacht imirceach as os cionn 200 tír ó 2000.

Léirigh Próifíl Bheartas Oideachais Teanga, Éire, a d'fhoilsigh an Roinn Oideachais agus Scileanna agus Comhairle na hEorpa in 2008, an áit speisialta atá ag an nGaeilge, ról lárnach an Bhéarla, agus tábhacht theangacha eile. Moladh ann go n-aithneofaí cur chuige ilteangach le teangacha mar chuid d'acmhainní agus sócmhainní cultúrtha agus geilleagrach na tíre, mar aon le bheith nasctha le haitheantais aonair agus dílseachta cnuasacha.²

2. Saoránacht Eorpach

Tá impleachtaí móra ag baint le ballraíocht na hÉireann san Aontas Eorpach maidir le beartas agus cleachtas um theanga iasachta. Tá meas ar éagsúlacht teangeolaíoch ina chroíluch san Aontas Eorpach, atá bunaithe ar 'aontas san éagsúlacht': éagsúlacht cultúr, custam agus creideamh, agus teangacha. Tá cumarsáid i dteangacha iasachta ar

² Comhairle na hEorpa, an Rannóg um Beartas Teanga agus an Roinn Oideachais agus Eolaíochta, *Próifíl Bheartas Oideachais Teanga, Éire* (Strasbourg: Comhairle na hEorpa; Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Eolaíochta, 2008. www.coe.int), lch 34.

cheann de na hocht bpríomhinniúlachtaí i gcomhair foghlaim ar feadh an tsaoil arna leagan amach sa phíos faoi Oideachas agus Oiliúint a cuireadh le Straitéis Liospóin. In 2002, d'éiligh Ceannairí Stáit nó Rialtais na hEorpa, a bhí le chéile in Barcelona, go múinfi ar a laghad dhá theanga iasachta ó aois óg—‘An Mháthairtheanga Móide a Dó’. Tugadh cuireadh do Bhallstáit pleananna náisiúnta a bhunú chun struchtúr, comhleanúnachas agus treoir a thabhairt do ghníomhartha chun ilteangachas a chur chun cinn. Ina chonclúidí ar an 20 Bealtaine 2014, ghair Comhairle an Aontais Eorpaigh ar Bhallstáit le bearta a ghlacadh agus a fheabhsú chun ilteangachas a chur chun cinn agus chun cáilíocht agus éifeachtúlacht na foghlama agus an teagaisc teangacha a bhreisiú, lena n-áirítear trí ar a laghad dhá theanga a mhúineadh mar aon leis an bpríomhtheanga/na príomhtheangacha teagaisc ó aois óg, agus trí an chumas a bhaineann le cur chuige nuálach le forbairt inniúlachtaí teanga a fhiosrú.³ Cuireann roinnt clár Eorpach malairtí agus naisc chun cinn a cheadaíonn do mhic léinn foghlaim faoi agus taithí a fháil ar theangacha agus cultúir i dtíortha eile.

In 2008, thug Comhairle an Aontais Eorpaigh cuireadh do na Ballstáit ilteangachas a chur chun cinn mar thacaíocht le hiomaíochas, soghluaisteacht agus fostaíocht, agus mar mhodh chun comhrá idirchultúrtha a láidriú. I bhFeabhra 2014, thug Comhairle an Aontais Eorpaigh togra ar aghaidh le measúnú a dhéanamh ar inniúlachtaí teanga trí shuirbhé ar fud an AE.

Cuireann Comhairle na hEorpa, a raibh Éire ina ball bunaithe de i 1949, ilteangachas pobail agus ilteangachas chun cinn go gníomhach. Ó 2002, tá Éire ina ball den European Centre for Modern Languages (ECML), institiúid de chuid Comhairle na hEorpa bunaithe in Graz, san Ostair. Cuireann an tIonad an cleachtas is fearr i dteagasc agus foghlaim teanga chun cinn.⁴ D'oibrigh Éire go dlúth chomh maith le Rannóg um Beartas Teanga na Comhairle i Strasbourg i dtreo próifíl bheartais um oideachas teanga a fhorbairt in 2008.

3. Domhandú

Tá Éire san aonú haois is fiche suite go mór i suíomh domhanda, ina ndeachaigh roinnt dár saoránach ar imirce timpeall an domhain. Do dhaoine eile, tá ár ngeilleagar ag brath ar mhargaí atá ag fás, bíodh siad, mar shampla, i Meiriceá Theas nó sa Chianoirtheair. Chun naisc thrádála rathúla a bhaint amach sna margaí sin, caithfidh ár saoránaigh atá páirteach i dtrádáil bheith eolach ar chultúir, ar gheilleagair agus ar theangacha na dtíortha sin. D'aithin an Sainghrúpa ar Riachtanais Scileanna Amach Anseo na scileanna a theastaíonn thar réimse earnálacha, lena n-áirítear mar réimse tosaíochta, an scil le “trádáil idirnáisiúnta a dhéanamh lena n-áirítear teangacha iasachta agus díol”.

4. An tírdhreach teangeolaíoch

Meastar go n-úsáidtear timpeall 200 teanga gach lá in Éirinn. Áirítear leo seo teangacha dúchais na Gaeilge, an Bhéarla, Teanga Chomharthaíochta na hÉireann agus na Breataine, Caintis/Seiltis agus Ultais.

³ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/142692.pdf

⁴ www.ecml.at.

Tá líon mór teangacha pobail tagtha chun na hÉireann de bharr imirce le déanaí. Chonacthas i ndaonáireamh 2011 gur labhair os cionn leathmhilliún duine teanga seachas an Ghaeilge nó an Béarla sa bhaile.⁵ Ba iad an Pholainnis, agus ansin an Liotuáinis na teangacha Eorpacha is coitianta, agus Filipínis agus Mandairínis na teangacha is coitianta a labhraíonn Áisigh a chónaíonn in Éirinn anois. Léiríonn sonraí eile, mar shampla, inár n-iar-bhunscoileanna gur rugadh timpeall 12% de dhaltaí taobh amuigh d'Éirinn.⁶ Tá inimircí ag tabhairt foinse shaibhir agus éagsúil teangacha dúinn. Caithfear tacú leis na pobail seo chun a dteangacha a chothabháil, atá mar acmhainn nua náisiúnta, nach bhfuil in úsáid mórán go fóill, d'Éirinn.

5. Teorainneacha lingua franca

Mar náisiún ar oileán, ag brath ar thionscail sheirbhís agus margaí thar sáile, síneann Éire a hionchais ar fud an domhain agus i bhfad níos faide ná an domhan a labhraíonn Béarla. Le blianta anuas tá Béarla ag fás mar theanga ghnó, eolaíochta, teicneolaíochta agus chumarsáid idirnáisiúnta go ginearálta. Dá bharr sin ghlac go leor tíortha ina labhraítear Béarla leis gur leor bheith inniúil i mBéarla, agus bhí siad bogásach maidir le teangacha eile a fhoghlaim. Is é an Béarla is coitianta atá ag daoine mar dhara teanga san AE. Ach, léirítear i suirbhéanna a rinneadh le déanaí, fiú anois, nach bhfuil ar chumas leath de dhaonra an AE cumarsáid a dhéanamh ann.⁷

Tá teorainneacha le lingua franca. Aithnítear go forleathan gur féidir le daoine ar mian leo ceannach, sin a dhéanamh ina dteanga féin, ach go gcaithfidh daoine ar mian leo díol sin a dhéanamh i dteanga an cheannaitheora. I ndomhan an ghnó idirnáisiúnta, nach dtugtar mórán airde ar inniúlacht sa Bhéarla, is iad na cuideachtaí a bhfuil cumais theanga bhreise agus tuiscint ar chultúir áitiúla acu a mbeidh buntáiste iomaíoch acu.⁸ Seachas na breithnithe tráchtála seo, éascaíonn inniúlacht i dteangacha iasachta soghluaisteacht níos fearr agus cumasaíonn sé muintir na hÉireann le rochtain a fháil ar shaol sóisialta agus cultúrtha tíortha eile agus a saibhreas a bhlaiseadh.

Tá ar a laghad dhá thrian de dhaonra an domhain dátheangach agus tá taighde suntasach a léiríonn na tairbhí móra a bhaineann le dátheangachas agus le hilteangachas.⁹ Tá na tairbhí seo cognaíoch, sóisialta, cultúrtha, cumarsáideach agus geilleagrach. Is iondúil go mbíonn daoine atá dátheangach nó ilteangach níos solúbtha, níos cruthaithí agus níos líofa ina máthairtheanga. Déanann siad cumarsáid

⁵ Daonáireamh 2011, Próifíl CSO 6: Migration and Diversity in Ireland – A profile of diversity in Ireland. Deireadh Fómhair 2012

⁶ San iar-bhunscoil, is iad na deich dtír is coitianta: An RA, an Pholainn, an Nigéir, an Liotuáin, SAM, na hOileáin Philipíneacha, an Spáinn, an Laitvia, an Rómáin agus an Ghearmáin (tabhair faoi deara gur dóchúil gur daltaí malairt go leor de na daltaí Spáinneacha agus Gearmánacha).

⁷ Ceisteanna coitianta maidir le teangacha san Eoraip http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-825_en.htm

⁸ Feic na moltaí ón bhFóram Gnó maidir le hIlteangachas, *Languages Mean Business: Companies work better with languages* (An Bhruiséil: An Coimisiún Eorpach, an Ard-Stiúrthóireacht d'Oideachas agus Cultúr, 2008). Feic freisin, David Graddol, *English Next: Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'*, British Council, 2006.

⁹ Feic O. García, *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective* (Malden, MA ; Oxford: Wiley-Blackwell, 2009), lgh 93-108; A. King (eag.), *Languages and the Transfer of Skills: The Relevance of Language Learning for 21st Century Graduates in the World of Work* (Londain: CILT, 2000); C. Baker agus S. Prys Jones (eag.), *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education* (Clevedon: Multilingual Matters, 1998).

níos soiléire agus níos beachte le lucht éisteachta níos éagsúla agus bíonn tóir níos mó ó fhostóirí orthu. Tuigeann níos mó tuismitheoirí anois gur féidir lena leanaí tairbhe a bhaint as na cineálacha éagsúla oideachas ilteangach agus tumoideachais.

6. Inniúlacht agus cumas i dteanga iasachta—buarthaí reatha

Tá saoránaigh na hÉireann taobh thiar d'fhormhór a gcomhpháirtithe Eorpacha maidir le hinniúlacht i dteanga iasachta. In 2012, fuarthas go raibh ceann de na céatadáin is ísle ag Éirinn san Eoraip i dtaobh saoránach a bhí in ann comhrá a bheith acu in ar a laghad teanga iasachta amháin – 40% i gcomparáid leis an meán 54%.¹⁰ Níor scóráil ach an RA, an Phortaingéil, an Iodáil agus an Ungáir níos ísle. Sa staidéar céanna, áfach, tugadh faoi deara go raibh Éire i measc na “n-arduithe suntasacha” sa chuid de dhaoine a bhí in ann comhrá bheith acu i dteanga iasachta amháin nó dhó.

Molann an t-aiseolas ó fhostóirí sa tionscal go bhfuil go leor easnamh shuntasacha in inniúlacht teanga go leor céimithe, agus fiú i measc céimithe a bhfuil céimeanna an-mhaithe acu. Tá easpa céimithe chomh maith i roinnt teangacha iasachta, cosúil leis an tSínis, an Spáinnis agus an Ghearmáinis. Tá fostóirí ag brath ar infhaighteacht chainteoirí máthairtheanga agus ar imircí chun poist óna dteastaíonn inniúlacht i dteanga iasachta a líonadh.¹¹

In 2012, rinneadh moltaí i dtuarascáil Forfás/EGFSN, *Key Skills for Enterprise to Trade Internationally*, a dhírigh ar chinntiú go ndéanfaí soláthar oideachais agus oiliúna a ailíniú chuig riachtanais scileanna trádála fiontair.¹² Ar cheann de mholtaí na tuarascála bhí cur le soláthar (méid agus inniúlacht) na scileanna i dteanga iasachta agus na feasachta cultúrtha atá á múineadh ag an tríú leibhéal i gcomhair Gearmáinise, na Fraincise, na Spáinnise, na hIodáilise agus na margáí BRIC atá ag teacht chun cinn. Ina theannta sin in 2012, rinne IBEC suirbhé ar thorthaí san ardoideachas in Éirinn.¹³ Ar cheann de na bearnaí gairme ba mhó a luadh bhí céimithe le teanga idirnáisiúnta, mar aon le disciplín cosúil le hinnealtóireacht. Theastaigh ó fhormhór na bhfreagróirí go mbeadh ardleibhéal líofacht ag fostaithe i dteanga scríofa agus labhartha, go minic níos mó na mar a bhaintear amach le cúrsa céime ag leibhéal NFQ 8.

Dúradh i dtuarascáil a rinne The British Council le déanaí (2013) go raibh an RA “fallen behind by not devoting sufficient time, resources and effort to language learning” agus go mbeadh an t-easnamh dá bharr sin, mura rachfar i ngleic leis, ina bhgairt le hiomaíochas, tionchar agus seasamh sa domhan na Breataine. Cinneadh sa tuarascáil gur ghá don RA “to build on its existing language learning profile to include a wider range of languages and to enable far greater numbers of people to learn languages”.¹⁴ D’fhéadfaí an rud céanna a rá i gcás na hÉireann: léiríodh i roinnt

¹⁰ An Coimisiún Eorpach, *Europeans and Their Languages – Special Eurobarometer 386*, 2012, lth 15. (<http://ec.europa.eu>).

¹¹ Glactar leis go ndéanann daltaí in Éirinn staidéar ar an mBéarla agus ar an nGaeilge mar aon le teangacha iasachta

¹² Forfás, Sainghrúpa ar Riachtanais Scileanna Amach Anseo, *Key Skills for Enterprise to Trade Internationally*, accessible on www.skillsireland.ie.

¹³ IBEC, *National Survey of Employers’ Views of Irish Higher Education Outcomes*, 2012. Ar fáil ar www.heai.ie.

¹⁴ The British Council, *Languages for the Future: Which languages the UK needs most and why*, 2013, lth 19. www.britishcouncil.org.

tuarascálacha an t-easnamh i scileanna i dteanga iasachta i measc daoine a fhágann an scoil agus céimithe in Éirinn.

7. Riachtanais Fhostóirí

De bharr cineál oscailte agus dírithe ar an domhan gheilleagar na hÉireann, tá ábharthacht shoiléir ag scileanna teanga iasachta do réimse gnólachtaí in Éirinn, mar a leagadh amach i dtuarascáil Forfás/EGFSN 2012, *Key Skills for Enterprise to Trade Internationally*.

Ach, féadann sé bheith níos deacra le hionchais bheachta agus dearcadh fostóirí a bhunú i ndáil le hinniúlacht i dteanga iasachta céimithe na hÉireann.

Áiríodh modúl speisialta sa suirbhé píolótach náisiúnta a rinne IBEC agus an tÚdarás um Ard-Oideachas in 2012 a d'iarr ar fhostóirí “how important it was for them to recruit graduates who had foreign language skills”. Ach, mar a deirtear sa tuarascáil, “only a small number of respondents answered this question making meaningful analysis difficult”.

Den líon beag freagróirí a d'fhreagair, mheas timpeall 20% “having foreign language skills upon recruitment important or very important among graduates”. Bhí timpeall 50% sásta le scileanna teanga a gcéimithe, i gcomparáid le figiúr foriomlán um shástacht fostóra le scileanna céimithe 75%.

Thug an IDA faoi deara in Éirinn in 2012¹⁵ go bhfuil “most companies seeking people with language skills are looking for native speakers or the equivalent.” Is é is ciall leis seo go dteastaíonn uathu “foreign nationals who are already living in Ireland, Irish people living abroad, Irish people who have studied linguistics abroad, newcomers or a combination thereof” a fhostú.

Tá impleachtaí tábhachtacha ag cineál an éilimh ó fhostóirí ar scileanna i dteanga iasachta don chóras oideachais, do chéimithe agus d'fhostóirí.

Is léir go bhfuil ról lárnach le himirt ag an gcóras oideachais chun struchtúr foirmiúil a chur ar fáil chun inniúlacht i dteanga a fhorbairt. Is treoir atá in Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), ina bhfuil 6 thagarmharc/chaighdeán, a úsáidtear chun cur síos a dhéanamh ar éachtaí foghlaimioirí theangacha iasachta, go háirithe ar fud na hEorpa agus, níos mó, i dtíortha eile. D'fhorbair Comhairle na hEorpa é. Is é an príomhaidhm atá leis treoirlíne a thabhairt ar fhoghlaim, teagasc agus measúnú teangacha. Ach, ní féidir leis an oideachas ach méid áirithe a dhéanamh chun an riachtanas i gcomhar máistreacht feidhmiúla ar theanga a shásamh, leibhéal inniúlachta a theastódh tumadh suntasach agus taithí i bhfad níos mó ná ab fhéidir a chur ar fáil i suíomh oideachais, fiú dá ndéanfaí staidéar thar lear.

Is dócha go mbeidh ar chéimithe ar mian leo folúntais a bhaint amach ina dteastaíonn scileanna ard-leibhéal a n-inniúlacht a bhreisiú trí thumadh, mar shampla trí chónaí,

¹⁵ Fianaise de chuid an Uasail Barry O'Leary, Príomhfheidhmeannach IDA Éireann chuig Comhchoiste an Oireachtais ar Phoist, Fiontar agus Nualáocht, an 17 Iúil 2012.

oibriú nó staidéar thar lear. D'fhéadfaí deiseanna áirithe bheith ann do shaoránaigh Éireannacha a chónaíonn thar lear faoi láthair i réimsí ina bhfuil éileamh in Éirinn ar thuiscint ar an teanga agus ar an gcultúr, mar shampla codanna den Eoraip, den Áise agus den Mheánoirthear. Is é seo an cás go háirithe nuair a bhíonn disciplíní eile a bhfuil éileamh orthu ag na céimithe chomh maith cosúil le hinnealtóireacht nó cáilíochtaí TFC.

D'fhéadfadh sé go mbeadh ar fostóirí féachaint ar a n-earcú céimithe agus beartais oiliúna féin chun deiseanna a thabhairt do chéimithe le scileanna teanga láidre an deis a fháil le tuilleadh forbartha a dhéanamh orthu chuig ardchaighdeán.

8. Oideachas réamhscoile

Tá na luathbhlianta (0 go 6 bliana) ríthábhachtach i bhfoirmiú teanga linbh. Is é seo an t-am a fhoghlaimíonn leanaí faoi theangacha agus faoin gcaoi agus faoin uair chun iad a úsáid.

Taithí saibhrithe atá ann intinn leanaí a oscailt chuig ilteangachas agus cultúir éagsúla ag luathaois do leanaí agus bíonn roinnt tairbhí leis. Áirítear orthu sin breisiú inniúlachtaí cosúil le tuiscint, léiriú, cumarsáid agus réiteach fadhbanna, agus dá bhrí sin go mbeidh an leanbh in ann idirghníomhú le piaraí agus le daoine fásta.¹⁶

9. Oideachas bunscoile

Ag leibhéal bunscoile, de réir fhorálacha na Straitéise Náisiúnta Litearthachta agus Uimhearthachta (2011)¹⁷, díritear ar fhorbairt inniúlacht an fhoghlaiméora sa Bhéarla agus sa Ghaeilge mar chéad nó dara teangacha. Fiosraíodh indéantacht nuatheanga Eorpach a thabhairt isteach tríd an Modern Languages in Primary School Initiative (MLPSI), a bunaíodh i 1998. Cinneadh deireadh a chur leis an MLPSI in 2012 mar gheall ar bhuarthaí faoi ualach oibre rómhór sa churaclam ag leibhéal bunscoile agus cumas le síneadh chuig múnla soláthair um inniúlacht teanga MLPSI. Féadfaidh bunscoileanna nuatheangacha breise a chur ar fáil taobh amuigh den ghnáthlá scoile más mian leo.

10. Oideachas iar-bhunscoile

Cé go múintear Gaeilge agus Béarla le beagnach gach dalta ar feadh na tréimhse bunscoile agus iar-bhunscoile, tá teangacha iasachta eile, faoi láthair, roghnach

¹⁶ Eurydice, *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*, 2009, <http://eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/documents/098EN.pdf>. A ndearnadh tagairt dó i gComhairle an Aontais Eorpaigh (2011), *European strategic framework for Education and Training (ET 2020) - Language learning at pre-primary school level : making it efficient and sustainable - A policy handbook*, Ich 7

¹⁷ Litearthacht agus Uimhearthacht don Foghlaim agus don Saol: An Straitéis Náisiúnta chun Litearthacht agus Uimhearthacht a Fheabhsú i measc Leanaí agus Daoine Óga 2011- 2020

(seachas san Ardteistiméireacht Fheidhmeach agus ar Ghairmchlár na hArdteistiméireachta). Sa mhéid seo, tá Éire beagnach aisti féin san Eoraip.

Déanann timpeall 70% de dhaltáí staidéar ar theanga eile chuig leibhéal Ardteistiméireachta; seans gur mar gheall ar riachtanas tríú teanga Ollscoil na hÉireann é seo.¹⁸ Ach, tá an líon daltaí a dhéanann staidéar ar thríú teanga ag laghdú gach bliain. Inní eile anois is ea go bhfuil dhá theanga iasachta á roghnú ag níos lú daltaí na mar a bhíodh, agus i roinnt scoileanna ní féidir sin a dhéanamh. Tá claonadh inníoch chomh maith nach bhfuil teanga iasachta ar bith á staidéar ag roinnt daltaí. Is gá feasacht tuismitheoirí, treoirchomhairleoirí, príomhoidí scoile agus daltaí iad féin a ardú maidir le tábhacht teangacha lena n-áirítear teangacha iasachta, mar scil don saol do gach duine, ní amháin dóibh siúd a bhfuil bua áirithe teangacha acu.

Oslóidh cur i bhfeidhm an Chreata don tSraith Shóisearach deiseanna nua chun teangacha iasachta eile a theagasc agus a fhoghlaim. Deirtear i gceann amháin den cheithre ráiteas foghlama is fiche go mbeidh dalta in ann éisteach, labhairt agus léamh sa dara teanga agus i dteanga amháin eile ag leibhéal inniúlachta atá ag teacht lena chumas féin. Do dhaltáí arb é Béarla a máthairtheanga, is é is ciall leis seo go mbeidh inniúlacht acu sa Ghaeilge agus i dteanga iasachta. Cuirfidh an tSraith Shóisearach nua gearrchúrsaí ar fáil chomh maith, a bhféadfadh roinnt díobh bheith i dteangacha iasachta. Tugann na gearrchúrsaí seo deiseanna ní amháin dár bpobail imirceach, ach dá bpiaráí Éireannacha le staidéar a dhéanamh ar theangacha cosúil leis an bPolainnis agus Mandairínis.

Tá gearrchúrsa i dTeanga agus Cultúr Sínise forbartha ag an gComhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (NCCA), agus tá teimpléad forbartha ag an Tionscnamh Teangacha Iar-Bhunscoile (PPLI) i gcomhair gearrchúrsaí i dteangacha nach bhfuil ar an gcuraclam, bunaithe ar obair an NCCA ar an teimpléad do ghearrchúrsaí. Leis an teimpléad seo, tá an PPLI ag obair faoi láthair ar chúrsaí ‘ón seilf’ i dTeanga Chomharthaíochta na hÉireann (ISL), sa tSeapáinis agus sa Rúisis. Tá gearrchúrsa á fhorbairt acu chomh maith sa Pholainnis mar theanga oidhreachta i gcomhar le hambasáid na Polainne. D’fhéadfadh scoileanna na teimpléid seo a úsáid chomh maith chun a ngearrchúrsaí féin a fhorbairt i dteangacha iasachta eile, mar shampla i dteangacha oidhreachta na leanaí atá i ndaonra na scoile.

Ar cheann de na gnéithe de sholáthar agus rannpháirtíocht teanga ag leibhéal iar-bhunscoile tá forleithne na Fraincise, go príomha de bharr tosa stairiúla. Tá éagsúlú níos mó i soláthar teangacha iasachta in iar-bhunscoileanna ríthábhachtach d’fhonn freastal ar riachtanais reatha agus amach anseo daoine aonair agus na sochaí ina iomláine.

Tá dúshlán shuntasacha tugtha le fios ag Tionscnamh Teangacha Iar-bhunscoile (PPLI), a bhunaigh an Roinn Oideachais agus Scileanna in 2000 chun an raon teangacha ag an dara leibhéal a éagsúlú, a bhaineann le tabhairt isteach teangacha nua sa chóras oideachais.¹⁹ Is iad na príomhdhúshláin a bhaineann le teanga nua a

¹⁸ Is iondúil go dteastaíonn Gaeilge, Béarla agus tríú teanga (iasachta nó Clasaiceach) i gcomhair máithreánaigh sna hOllscoileanna atá in Ollscoil na hÉireann.

¹⁹ www.languagesinitiative.ie. Ba iad an Iodáilis, an tSeapáinis, an Rúisis agus an Spáinnis sprioctheangacha tosaigh an Tionscnaimh. Tacaíonn an tionscnamh anois le teagasc agus foghlaim gach teanga iasachta in iar-bhunscoileanna.

thabhairt isteach: grúpa múinteoirí leis na cáilíochtaí cuí a chruthú/chothabháil; leibhéil éilimh a chothú ó scoileanna a thabharfadh fostaíocht indéanta do mhúinteoirí le scileanna sa teanga nua i gcomhthéacs an chóimheasa daltaí le múinteoir (PTR) agus iomaíocht ó ábhair eile; cuir ina luí ar dhaltaí staidéar a dhéanamh ar an teanga mar ábhar Ardteistiméireachta; agus daltaí agus céimithe le scileanna i dteanga iasachta a mhealladh chuig oiliúint mhúinteora. Léirigh taithí an PPLI go bhfreagraíonn scoileanna agus múinteoirí, daltaí agus a dtuismitheoirí go dearfach le tionscnaimh a chuireann tacaíocht sheachtrach ar fáil do theagasc teangacha iasachta nua nó nach múintear chomh minic.

Dúshlán leis an gcóras oideachais is ea an chaoi le tacú le daoine óga a labhraíonn teanga eile seachas an Béarla cheana féin sa bhaile chun líofacht agus inniúlacht iomlán sa teanga sin a bhaint amach.

Faoi láthair, cuireann Coimisiún na Scrúduithe Stáit scrúduithe scríofa Ardteistiméireachta ar fáil do chainteoirí máthairtheanga theangacha AE nach bhfuil ar an gcuraclam sa tsraith shinsearach san iar-bhunscoil.

11. Breisoideachas agus breisoiliúint

Tréimhse a bhí anseo inar tharla athrú, comhdhlúthú agus athchóiriú suntasach san earnáil um breisoideachas agus breisoiliúint (FET) le hachtú an Achta um Breisoideachas agus Breisoiliúint in 2013. Faoi Acht, caithfidh SOLAS straitéis chúig bliana a mholadh do sholáthar breisoideachais agus breisoiliúna. Leagtar amach sa Straitéis, a foilsíodh in 2014²⁰, an treo do thodhchaí FET lena chinntiú go soláthraítear clár bhreisoideachais agus bhreisoiliúna ardchaighdeáin don 21ú haois agus seirbhíse d'fhoghlaiméoirí, d'fhostaithe agus d'fhostóirí.

Tá treo straitéiseach foriomlán comhordaithe forbartha ag an earnáil FET go dáta, go ginearálta, ar fud earnálacha an oideachais agus na hoiliúna. Ba cheart go gceadódh an straitéis FET nua do ghníomh comhordaithe i bhfad níos éifeachtúla ar fud na n-earnálacha. Is é an dúshlán a bhaineann le deiseanna foghlama do theangacha iasachta a chinntiú go ndéantar comhordú éifeachtúil ar sholáthar ar fud na n-earnálacha agus go mbíonn deiseanna ar fáil d'fhoghlaiméoirí laistigh den FET le rochtain a fháil ar theanga iasachta a fhoghlaim agus creidiúnú a fháil, tríd an gCreat Náisiúnta Cáilíochtaí, ar bhealach atá ábhartha dá riachtanais.

12. Ard-oideachas

Cúlra

Tá ról ríthábhachtach ag an gcóras ard-oideachais i bhforbairt scileanna i dteangacha iasachta in Éirinn agus, níos leithne, i mbreisiú agus i bhforbairt tuisceana ar theanga, litríocht agus cultúr trí theagasc agus taighde.

Tá sé ar cheann de chroímhísin an chórais ard-oideachais riachtanais chaipitil daonna agus scileanna gheilleagar na hÉireann a shásamh. De bhrí gur geilleagar an-

²⁰ An Straitéis um Breisoideachas agus Breisoiliúint 2014-2019, SOLAS (2014)

domhandaithe í Éire, áirítear sa *Higher Education System Performance Framework 2014-2016* táscaire maidir le hailíniú gníomhaíochta idirnáisiúnta institiúidí ard-oideachais leis an Trade, Tourism and Investment Strategy, lena n-áirítear an líon céimithe a bhfuil inniúlacht acu i dteangacha iasachta i 27 margadh tosaíochta trádála, turasóireachta agus infheistíochta na hÉireann.

Tá ról lárnach chomh maith ag an gcóras ard-oideachais in oideachas agus oiliúint céimithe a théann ar aghaidh le bheith ina múinteoirí theangacha iasachta sa chóras scoile. Chun teagasc teanga ardchaighdeán a chinntiú, tá riachtanas fós in Éirinn do mhúinteoirí atá inniúil go teangeolaíoch agus go hoideolaíoch, a bhfuil ardspreagadh acu agus ar féidir leo a ndíograis don teanga a chur in iúl d'fhoghlaimeoirí óga ionas go mbíonn siadsan ansin spreagtha le bheith ina bhfoghlaimeoirí feadh an tsaoil ar theangacha.

Roghanna um theanga iasachta á gcur ar fáil ag institiúidí ardoideachais

Tá rochtain ag daltaí ionchais ar réimse leathan de chúrsaí teanga iasachta san ard-oideachas is féidir a thógáil mar chroí-ábhar nó i gcomhar le réimse disciplíní eile i ngnó, sna dána, sna daonnachtaí agus sna heolaíochtaí. Cuireann roinnt institiúidí ard-oideachais cúrsaí páirtaimseartha nó tráthnóna ar fáil i réimse teangacha.

Dá ainneoin sin, tá sé tugtha le fios go bhfuil “cláir [sa chóras ard-oideachais] a thugann eolas faoi chodanna eile den domhan ... [agus] mar aon leis an nglacadh réasúnta íseal le teangacha iasachta tá an líon teangach gur féidir staidéar a dhéanamh orthu teoranta”²¹.

Áirítear le cláir ag leibhéal 8 a chuirtear ar fáil in institiúidí ard-oideachais iad siúd le modúil shuntasacha iontu seo a leanas: Fraincis, Gearmáinis, Iodáilis, Spáinnis, Portaingéilis, Polainnis, Rúisis, Seapáinis, Cóiréis agus Mandairínis. Cuireann institiúidí ard-oideachais cláir theanga ar fáil chomh maith i suíomhanna seachtracha, agus i ranganna páirtaimseartha nó tráthnóna leis an bpobal i gcoitinne, lena n-áirítear teangacha nach bhfuil fáil orthu sa chóras príomhshrutha faoi láthair, lena n-áirítear Araibis, Eabhrais, Peirsis agus Ollainnis.

De réir na riachtanais scileanna aitheanta, roghnaíodh cláir um theanga iasachta chun maoiniú a fháil trí thionscnamh scileanna Springboard chomh maith.

Rannpháirtíocht i gcláir um theanga iasachta

Tugadh faoi deara i dtuarascáil an Sainghrúpa ar Riachtanais Scileanna Amach Anseo 2012, *Key Skills for Enterprise to Trade Internationally*, go raibh 3,400 mac léinn cláraithe ar chláir theanga nó ar chláir eile a raibh comhpháirt theanga shuntasach ann—timpeall 2-3% den líon iomlán.

Thug an Grúpa faoi deara nach raibh gach cúrsa so-aitheanta sna sonraí a úsáideadh don tuarascáil seo, go háirithe i gcás go raibh teangacha ina modúil roghnacha. Agus na comhphárteanna eile seo san áireamh, moltar i dtaighde tosaigh a rinne an tÚdarás

²¹ An tÚdarás um Ard-Oideachas/an Chomhairle um Thaighde sna Dána agus sna hEolaíochtaí Sóisialta (2013), *Playing to Our Strengths: The Role of the Arts, Humanities and Social Sciences and Implications for Public Policy*, lch 56.

um Ard-Oideachas go raibh suas le 9,000 mac léin ard-oideachais ar an iomlán ag staidéar teanga iasachta mar chroí-ábhar aonair nó mar chuid chreidiúnaithe de réimse leathan disciplíní fochéimithe in 2012/13.

I dtéarmaí éilimh, is fiú a thabhairt faoi deara nach raibh roinnt clár teanga Springboard a bhí beartaithe ó 2011 in ann dul ar aghaidh de bharr éileamh íseal ó rannpháirtithe féideartha.

Staidéar thar lear agus deiseanna tumtha

Aithnítear tumadh mar mhodh tábhachtach chun inniúlacht teanga a bhreisiú, agus bíonn deis ag mic léinn in ard-oideachas a n-inniúlacht teanga a dhoimhniú trí staidéar thar lear, go suntasach mar chuid de chlár Erasmus+ an Aontais Eorpaigh. Bhí timpeall 4.2% de chéimithe na hÉireann páirteach i malairt Erasmus ard-oideachais, an-ghar do mheán na hEorpa 4.3%.²²

Déanann os cionn 2,700 mac léinn Éireannach staidéar thar lear ar Erasmus gach bliain agus tá tairbhe bainte ag os cionn 30,000 Éireannach as an gclár ó thosaigh sé i 1987. Rinne formhór na rannpháirtithe Éireannacha (timpeall 60%) a staidéir thar lear trí mheán na teanga iasachta. Is iad na cinn scríbe nach labhraítear Béarla iontu is coitianta an Fhrainc, an Spáinn agus an Ghearmáin. Tarlaíonn soghluaisteacht amach chomh maith taobh amuigh de chreat Erasmus+, mar shampla le hinstiúidí comhpháirtí san Áise.

Mic léinn idirnáisiúnta

Príomhchuspóir den chóras ard-oideachais, leagtar amach sa chreat feidhmíochta ard-oideachais, instiúidí a bheith ann atá “internationally oriented and globally competitive”. Áirítear anseo díriú suntasach i roinnt instiúidí ar mhic léinn idirnáisiúnta a earcú a chuireann go mór, i measc nithe eile, le “bunús teangeolaíoch” na mac léinn agus na gcéimithe ard-oideachais in Éirinn. Is as tíortha nach labhraítear Béarla ó dhúchas iad os cionn 8,000 mac léinn idirnáisiúnta in ollscoileanna agus instiúidí teicneolaíochta.²³

²² An Coimisiún Eorpach (2013) On the Way to Erasmus+: A statistical overview of the ERASMUS programme in 2010-2011.

²³ An tÚdarás um Ard-Oideachas (2014): *Domiciliary Origin of Full-Time Students, 2012-2013*

CUID 2: CEISTEANNA LE HAGHAIDH COMHAIRLIÚCHÁIN

Tá Straitéis um Theangacha Iasachta á dréachtú ag an Roinn Oideachais agus Scileanna. Tá tuairimí geallsealbhóirí á lorg chun cur le forbairt na Straitéise seo. Tá roinnt príomhcheisteanna leagtha amach thíos. Tugtar cuireadh duit aiseolas a thabhairt ar gach ceist. Tá spás ag deireadh an teimpléid seo chomh maith d'aon tuairimí ginearálta eile is mian leat a thabhairt atá ábhartha do cheist na dteangacha iasachta san oideachas. Bheadh sé tábhachtach a thabhairt faoi deara go mbeidh aighneachtaí a fhaightear ar fáil lena seachadadh go ginearálta.

Ainm an fhreagróra: Muireann Ní Mhóráin

Eagraíocht, más ann dó, a bhfuil a dtuairimí á léiriú:
An Chomhairle um oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta

Seoladh r-phoist: muireann@cogg.ie

1. Feasacht a Ardú

Cé na bearta is gá tabhairt fúthu chun feasacht a chur chun cinn ag leibhéal náisiúnta, pobail, fiontair agus aonair, maidir le tábhacht na foghlama teanga agus chun suim agus spreagadh i bhfoghlaim teangacha a mhéadú?

Tá sé an-tráthúil go bhfuil an straitéis nua á dhréachtú agus an curaclam comhtháite teangacha bunscoile á fhorbairt ag an am céanna.

Tabharfaidh an curaclam nua aitheantas do fheasacht teanga (language awareness) agus an tábhacht a bhaineann le teangacha.

Is buntáiste ollmhór é do pháistí na hÉireann go bhfoghlaimíonn siad dhá theanga ó thús na scolaíochta agus is ceart tuismitheoirí agus oideachasóirí a chur ar an eolas faoin taighde idirnáisiúnta atá ann faoi mar a éascaíonn an dátheangachas foghlaim theangacha eile agus gur buntáiste breise é an t-ilteangachas.

2. Tacú le teangacha imirceach i suíomhanna oideachais

Cén chaoi gur féidir linn ár leanaí imirceacha a spreagadh le bheith inniúil i dteanga a bpobal nua, agus ag an am céanna inniúlacht teanga labhartha, scríofa agus cognaíoch ina máthairtheanga féin a chothabháil?

Tá sé fíor-thábhachtach a chinntú go gcothbháiltear teanga dúchais nó oidhreachtá ár leanaí inimirceacha de bharr gur droichead chuig a ndúchas atá sa teanga sin. Is ceart do scoileanna gach deis a thapú le cainteoirí teangacha na n-inimirceach a fháiltiú mar chuid de phobal na scoile. Moltar tacú le himeachtaí, clubanna agus ranganna i dteangacha na n-inimirceach agus ceiliúradh a dhéanamh ar chumas na bpáistí.

Is lú an fhadhb atá ann maidir le foghlaim an Bhéarla de bharr gur tumoideachas atá i gceist do pháistí i mbunscoileanna Béarla (nó Gaelscoileanna). Is cinnte nach bhfuil cur chuige níos rathúla ann ná an tumoideachas le teanga a fhoghlaim.

3. Foghlaim agus Teagasc

Cén chaoi is féidir tacú le foghlaim teangacha iasachta do mhic léinn i suíomhanna iar-bhunscoile agus ina dhiaidh sin? B'fhéidir go dteastódh uait díriú ar earnáil oideachais amháin.

Cumas an mhúinteora is tábhachtaí agus is ceart deiseanna chur ar fáil do mhúinteoirí tréimhsí a chaitheamh thar lear ag cur lena scileanna teanga agus ag cur lena n-eolas ar mhodhanna teagaisc.

Bíonn oiriúnacht na n-áiseanna teagaisc lárnach sa bhfoghlaim freisin agus an spéis a bhíonn ag na mic léinn iontu.

Tacóidh an tSraith Shóisearach nua leis seo, sa mhéid is go mbeidh ar gach macléinn Gaeilge, Béarla agus teanga eile a fhoghlaim. Má bhíonn eispéireas dearfach ag na foghlaimeoirí le foghlaim na dteangacha éagsúla, spreagfaidh sé sin iad leanúint orthu go leibhéal na hArdteistiméireachta.

4. Oideachas Múinteora

Cén chaoi gur féidir linn soláthar cuí agus leanúnach a chinntiú de mhúinteoirí/oiliúnóirí ardoilte, gairmiúla i dteangacha iasachta ag gach leibhéal oideachais chun riachtanais leanúnacha agus éiritheacha a shásamh?

Deiseanna a chur ar fáil do mhúinteoirí staidéar a dhéanamh thar lear lena gcumas sa teanga agus a gcumas teagaisc a fhorbairt go leanúnach.

Is gá múinteoirí cumasacha ag gach leibhéal le glún úr foghlaimeoirí a spreagadh.

Moltar béaltríail a chur orthu siúd atá ag iarraidh tabhairt faoin Mháistreacht Ghairmiúil san Oid (PME).

Moltar dianchúrsaí teanga a bheith ar fáil mar chuid den chóras breis oideachais, a mbeadh tréimhsí tumoideachais thar lear mar chuid lárnach díbh, chun cumas teanga a fhorbairt a chuirfeadh le cumas daoine feidhmiú go gairmiúil i dteanga iasachta.+

5. Measúnú agus Cáilíochtaí

Cén chaoi gur féidir solúbthacht, rogha agus leanúnachas breisithe i gcláir foghlama theanga iasachta a chinntiú, agus a measúnú agus creidiúnú a chur ar fáil, go háirithe ag leibhéal Breisoideachais agus Ard-oideachais?

Moltar leas a bhaint as Comhchreat Tagartha um Theangacha na hEorpa maidir le measúnú agus creidúnú a chur ar fáil sa réimse Breis- agus Ard- Oideachais.

6. Cáilíocht a Dhearbhú

Cé na bearta is ceart a bheith i bhfeidhm le tacú le bearta um dhearbhu cáilíochta, próisis mheasúnaithe agus tionscadail thaighde agus chun bun eolais agus fianaise a chur ar fáil do dhéanamh beartais i réimse na dteangacha iasachta?

Moltar leas a bhaint as Comhchreat Tagartha um Theangacha na hEorpa maidir le cáilíochtaí a dhearbhu.

7. Ag Tacú le hIlteangachas i nGnó agus sa Sochaí

An féidir linn sochaí ilteangach a chur chun cinn agus tacú le soláthróirí seirbhíse, poiblí agus príobháideacha, chun riachtanais éiritheacha a shásamh?

a) *Cén ról is féidir leis an gcóras oideachais imirt?*

Tá ról lárnach ag an gcóras oideachais i gcur chun cinn sochaí ilteangach. Mura bhforbraítear feacht teanga sna scoileanna, beag seans go mbeidh an feacht sa phobal.

Dá luaithe a thosaítear ar fhoghlaim teangacha, is é is fear a éireoidh leis an bhfoghlaim.

b) *Cén ról is féidir le fostóirí imirt chun scileanna teanga a bhfostaithe a bhreisiú, go háirithe a bhfostaithe Éireannacha?*

Deiseanna foghlama a sholáthar- costas, am saor aguis a leithéid.

8. Nótaí Tráchtá Eile

Cuir aon nóta tráchtá eile atá agat, a chreideann tú atá ábhartha d'fhorbairt na Straitéise seo sa spás thíos.

Go raibh maith agat as an t-am a ghlacadh chun an teimpléad a chomhlánú. Cuideoidh d'aiseolas chun an Straitéis um Theangacha Iasachta san Oideachas a chur i dtoll a chéile.

Cuir an teimpléad seo ar ríomhphost chuig: foreignlanguages@education.gov.ie , nó seol sa phost é chuig: Tim O'Keeffe, An Roinn Oideachais agus Scileanna, Sráid Maoilbhríde, Baile Átha Cliath 1.